

κατὰ περίωδον τὸ ἀβρυσμα ὑπῆρχεν ἐπὶ τὰ κωμικὰ μέλη τῆς φύσεως, εὐκὴν ἂν ποτε διέφερον ἀλλήλων αἰ ἡδοναί.

φθασι, densis, aequali magnitudine jungi, proprie significat; & Pythagorica Musica, & Timæo Platoni, notum verbum. Dices enim duas, inter se aequales, per hemitonion, tonos inter duos positas, κενούς, densum, vocabant: quod minus illis sonorum intervallum densior locum idem existeret. Hujus verbi vim & sequenti exemplo ob oculos ponam. Sit locus quadratus, ejus latus centum pedum. Vitigini pedum insertitio plantaverit in eo arbores. Habebit igitur locus ille 15. arbores. Sed ejusdem magnitudinis alium locum densiore arborum serie conficere placeat, faciendo intervallum decem pedum. Stabant igitur eo loco centum arbores, quadrupli prioris plantationis multitudine. Densa igitur hinc silva est per altera. Hæc verbi Græci vis est. Densitas finitas, pro frequentiora fieri, Horatius dicit. Hujus verbi vera significatio, & simul vocis ἀβρυσμα, cingeries, cinctulus, ad hujus sententiam intellectum me duxerit. Sequens enim lectio κατὰ περίωδον, ob præcedentem vocem ὄχιος, facile conjiciebatur, quippe tempore cumulus sit, & perioda certâ voluptates, peculiaribus locis suis aggregari, ex Aristippi mente hic effingit Epicurus. Diversâ enim temporis longitudine in animo, aut in præcipuis corporis partibus, collectionem eam voluptatum, ex Cyrenaicorum dogmate fieri, consentaneum est, & ex partes difficilis explentur, quæ voluptatum usum minus laborant, uti oculi & aures, quæ vulgo inexplebiles ducuntur. Vocem igitur κατὰ περίωδον, per circumitum, addidit, ut finitum tempus, ex adversariarum mente, singulari voluptatibus itaretur: quoniam in suis quæque locis explerentur. Neque enim significare cæ voluit, aliam post aliam voluptatem explendam, absurdum quippe hoc, & longius eâ opinione evagatus esset. Usque hic difficultas fuit & vocula ἢ, pro qua, certissima conjecturâ, scribo ἰελ. collectio enim fit supra locum, ex Græca loquendi consuetudine, aut, in loco. Intellego autem per κωμικὰ μέλη τῆς φύσεως, maximè principales naturæ partes, animum & corporis eas partes, circa quas voluptates singule consistunt: ut circa palatum, luxuriosus, libido, circa palendas partes, Circa oculos, pulcherrimarum rerum adpectus, circa aures, concentuum auditus, & jucundiorum sermonum. Ita paullo post, ubi dicit, αἰς τῶν κωμικῶν, spiritum & corpus intelligit. In quo aberravit Gallendus, qui vertit hic, opera naturæ præcipuâ, & sequenti 12. sententiâ, quæ sunt in verba naturæ naturæ præcipua, vocem ἰναque, rectius omisit. &, super verbo vertisset. Animadvertendum hic, non dicere Epicurum, ἰπὶ τὰ κωμικὰ μέλη τῶν φύσεως (cum Cyrenæici τὸ τῶν φύσεως ἡδονῶν solum intelligerent) quia voluptatem non solum ad corpus, sed & ad animum referebat Epicurus. Nunc

videnda partium hujus propositionis connexio, quæ nihil difficultatis habet, si Cyrenaicorum duas opinionibus, ex quibus hæc hypothetica propositio constat, hæc asseramus. Prima est in verbis: ἰδὲ μιναιά ὁ (ἰπὶ) τῶ ἢ τοῦ κωμικῶ ἡδονῶν φύσεως, αἰς συναρθεύονται καὶ αἰ πνευρονίαν, καὶ αἰ ἰδὲ οὐρανόν. Felicitatem autem esse, ex particulâ κωμικῶν κωμικῶν cogitaret, quibus ἢ πρὸ τῆς ἰδὲ οὐρανόν, & finitæ. Ex hac opinione sua propositionis antecedens efformavit Epicurus. Consequens autem est Cyrenaicorum opinio, in his verbis: ἢ ἠδονῶν τὸ ἰδὲ ἐν ἡδονῶν, non differre voluptatem a voluptate. Ex his duabus opinionibus formata est hypothetica hæc Epicuri propositio. Si denaturæ unaqueque voluptas (æquali æquale multoties addendo, conspiciendo que magnam earum multitudinem in propria naturæ parte) nulla esset inter voluptates, quantitatis ratione, differentia, & recte hoc Cyrenæici opinarentur. Nunc videndum, an adsumendo duas illas Cyrenaicorum opiniones Epicurus verus esse negaverit, & quam ob rationem. Deinde illud inquirendum, ipsene Epicurus adsumtionem & conclusionem in hac hypothetica argumentatione omiserit, an librari culpa exierit. Adsumtio negativa hæc est: Autque in æqualitate voluptas non denaturæ, &c. Probat hoc Epicurus eo, quod voluptates sint inæquales, crescent enim cum indigentia incremento, quæ ratio experientia quotidianâ nititur. Eo enim majorem e cibo potque voluptatem homo percipit, quæ majore indigentia ad adsumendum impellebatur. Parva enim voluptas est, quæ parvam percipientis desiderium invenit, cum receptrix corporis pars prioribus voluptatibus etiam iam ita plena est, ut novæ accedenti locum parvam faciat. Crescit itaque voluptas, cum in amplo, per indigentiam, loco se extendere valet. Illud hic primum monstrandum est, an hæc Epicuri, ex mea explicatione, sententiam in hæc eius epistola, & in his raris sententiis, inveniamus. Adparet igitur hoc Epicuri dogma in sequentibus locis. In harum sententiarum tertia dicit: ἵπες, καὶ ἀσπίδων τῶν ἰδὲ ἴδων. Desiderio magnitudinis voluptatum, quem ultra crescere nequeat, est exemptio omnis ejus quod dolorem inferebat. Voces, ἀσπίδων & τῶν ἴδων, differentiam inter voluptates stabiliunt. Parva enim voluptas est, quod parvam illius dolorifici exemperit, deficit desiderium, donec omne exemptum sit. Idem dicit sententia octavodecima: εἰς ἰνα ἰνα ἰνα ἰνα ἰνα ἰνα. Non augetur voluptas in carne. De carnis voluptate hic solum, cum generalius, de mentis quoque voluptate per gaudium, diceret sententia tertia. Præterea locus indiget est in epistola tertia §. 129. in verbis, ἰπὲρ αἰδὼν ἰπὲρ ἰδὲ παρακωμικῶν ἢ, majorum indigentiam major sequitur voluptas. Hæc loca pugnant adversus Cyrenaicorum dogma.

X. Si,

X. Si, quæ luxuriosis efficiant voluptates, animi solvere metus, ex celestibus, et morte, doloribusque impen-

194 i. Ἐἰ τὰ ποιητικὰ τῶν περὶ τοὺς ἀσπίδων ἠδονῶν ἔλυσεν τοὺς φόβους τῆς διανοίας, τοὺς τε περὶ μετεώρων, καὶ θανάτου, καὶ ἀλγηδόνων.

quo voluptates nihil inter se differre statuebant. Venio ad illud, nam Epicurus hujus sententiam negativam adsumtionem & conclusionem ipse omiserit, an vero librari culpa illi exierit. Non omisit, inde quoque conjicere. quod oblocram alicui omnem hac argumentationem fore providere potuerit Epicurus, qui velut accuratus scriptor a suis laudatus fuit. Verisimilius tamen puto, illas omisit Epicurum, quod in aliis libris suis hujus argumentationis meminisset, ideoque nota lectoribus suis esset. Ceterum antiquorum nemo hujus Epicuri sententiam meminit. forsitan idem, quod ex corrupta hac lectione nemo eam intelligeret. Nec tantam Græcæ lingue cognitionem Cicero sibi comparabile videtur, ut quæ, hujus præsertim scriptoris, corrupta loca essent, discernere posset, nullo autem minus ut ea sanaret. M. Meibom.

194 Si τὸ παρακωμικῶν. Memorabilis maximè hæc decima sententia est, cum ob eorum auctoritatem, quæ a vero ejus sensu aberraverunt, tum etiam ob erroris præcipuum occasionem, quæ est à mala distinctione, & unius commatis mala interpretatione. Colon enim ponendum post vocem ἀλγηδόνων ubi antecedens hujus hypothetice finit. incipit enim consequens à verbis: ἵπες τὸ τὸ τῶν τῶν ἰδὲ οὐρανόν ἰδὲ οὐρανόν, καὶ εἰς αἰ τῶν ἰδὲ οὐρανόν. quæ verba interpretor: ἰπὲρ ἢ terminum cupiditatum doceret, nec haberemus, quæ verba Cicero non intellexit. Addo duas voculas ἢ καὶ, post verbum ἰδὲ οὐρανόν. Tantillâ emendatione expedit me è magna difficultate, quæ summum virum, M. Tullium Ciceronem, hoc loco perplexum ita irrevivit, ut frivolum, imò feelebat sententiam Epicureis hic obtuleret. Quam rem recentiores interpretes, Ambrosius Aldobrandinus, Gallendus, non animadvertunt. Ciceronis interpretatio, & ab aliis producta, hæc est: Si ea, quæ luxuriosa efficiant voluptatum, liberarent eos decorum, & mortis, & doloris metu, docerentque, qui essent sine cupiditatem; nihil haberemus: (plane, vel ex ipso Ciceronis in sequentibus scribendum, nihil haberemus quod reprehenderemus) cum indigne complerent voluptatibus, nec haberent ulla ex parte aliquid aut dolere, aut agrum, id est autem, malum. Ambrosius autem ita verit: Si efficiant voluptatum luxuriosorum, metus animi solvere, metus, inquam, & de celestibus, & de morte, & de doloribus. Præterea si voluptatum doceret finem, nihil haberemus qui eos cupisse possent, utique voluptatibus hauriendis instantes, nullaque ex parte neque quod doleret, neque quod augetur haberent. Bene verit, præterea, sed sequentem voculam si omittere debuisset. Deinde scripsisset, doceret, & nec pro nihil, & aggritudine sequeretur pro ageret. Ciceronem sequuntur reliqui duo interpretes. Difficultate non carere suam

interpretationem vidit ipse Cicero, cum dicit: Animadvertere igitur (Torquate) rectius hæc sententiam interpretet. Errorum in interpretando tum, M. Tulli, non animadvertit Torquatus, si tamen non ita eum loquentem introduxit, ut animadvertente videretur: animadvertit autem mille septingentis annis post obitum tuum, eloquentia tua, virtutumque aliarum admirator. Coniunxisti enim quæ disjungienda erant. & inde Græca verba male reddidisti. Cærum est ex iplo loci sensu, verba, ἵπες τὸ τὸ τῶν τῶν ἰδὲ οὐρανόν, pertinere ad consequens, quæ tu antecedenti coniunxisti, vertendo, doceretque. ac si legites particulâ si addidit, aut intelligendam eam è præcedenti commate conjicisses, ἵπες τὸ τὸ τῶν τῶν, præterea si doceret. Prima hæc animadvertitio est ad Ciceronis interpretationem, distinctionis errore vitiatam. Epicuri hypothetica propositio hæc est: Si quæ luxuriosi voluptates efficiant, eorum animos liberarent, &c. tum quoque doceret cupiditatum terminos, nec reprehensionem nostram incurrerent. Tantum abest ut luxuriosorum vita reprehendi mereretur, ut etiam laudanda esset maximè, ut quæ doceret, quomodo ad tranquillam vitam perveniendum sit, supremorum metus, ac mortis, dolorumque, vacuum; videlicet cupiditates suas omnimode & cumulatissime explendo. Absurdissima igitur hæc propositio, de Cyrenaicorum narthecis promâ, contrarium docere Epicurus voluit, luxuriam, omnimode aliam imtemperantiam, maximè fugiendam esse, cum ob mens tranquillitatem conservandam à supremorum metu, ac mortis, tum ob evitandam corporis dolores, qui in gremio, & crapulam, libidineque comitantur, qui in gremio, & mortem multi sibi accerit. Cum præcedente sententiâ adnitarum hæc ita habet. Si voluptates sibi luxuriosi cumulant in præcipuis naturæ partibus, & inde superiorum metu liberantur, doceret nos quid cupiditates, mentem nostram, præsertim in juventute, obfudens, à nobis possent, quoniam eorum termini sunt, ad quos pervenire nequeat. nitrum, quæque ad sui explorationem, gulle cupiditatem, ut multo & delicato cibo ac potione impletur, & sic cæteras. Tanto absurdo, ex Cyrenaicorum dogmate derivato, imtemperantiam, & tenui vitæ contentam vitam, vanarumque cupiditatum expulsiorem, sectatoribus suis commendare aggressus est Epicurus. Venio ad alterum Ciceronis errorem, natum ex male intellectis Epicuri verbis, ἵπες τὸ τὸ τῶν τῶν ἰδὲ οὐρανόν, ἰπὲρ ἢ terminum cupiditatum doceret. Ex quibus male quædam insert, quæ toti Epicuri philosophiæ de moribus, & quam in stoicis & Philolophi quidam veteres, & graves Christiænæ religionis scriptores, probare, summo crimini & dedecori sunt. Illi enim à se verba Epicuri sententiam paullo post subiicit Cicero: Unum neque,

Pppp

ετι τε το περας των επιθυμιων εδιδασκεν αν, και ουκ αν ποτε ειρχομεν ετι μεμψαμεθα αυτοις, πανταρχον εισπληρουμενους των ηδωνων, ως ου-

qua modo posui, si luxuriosus sit, finitas cupiditates habere. Quod ergo attinet dicere, nihil haberem quod reprehenderem, si finitas cupiditates haberet hoc est dicere, non reprehenderem afortes, si non essent aforti ipso modo, ne improbes quidem, si essent homi viri. Gravis haec criminatio est, e male intellectis Epicuri verbis nata. Quatuor enim ex Ciceroe, ubi finitas cupiditates, παντιμοιριος τας επιθυμιας, dixerit Epicurus. In tribus his epistolis, & raris sententiis, nusquam ita locutus observatur. Effinxit hanc phrasin Cicero, ut ante dixi, ex male intellectis Epicuri, in hac sententia, his verbis: ετι τε το περας των επιθυμιων εδιδασκεν αν, quae vertit, docerentque, qui essent fines cupiditatum. Sed num docere fines cupiditatum idem est quod docere finitas cupiditates? imo num idem docere quod habere? hoc enim verbum pro illo substituit, dicens, habere finitas cupiditates. Ita bis dicit eo loco. Unde autem verbum habere? Perplexa certe mens Cicerois erat, aut minime atenta, cum manus hoc exararet. Et dignam animadversione est, nusquam verbum docere, quod in hujus sententiae interpretatione usus ipse fuerat, in hac sua exaggeratione reperi. Dixit autem Epicuri verbis convenientius si docerent modum finientis cupiditates. At docere finitas cupiditates, & habere finitas cupiditates, dixerit scilicet dicit quis non intelligit? Certè hinc clarè videmus, mimis quidem incommode Epicuri verba transiisse Ciceroem, sed sensum eorum non esse adiectum. Significavit enim, docerent terminum, seu finem cupiditatum, hoc est, earum explosionem, τιν επιση αι ενθυμιας συμπλοκωνται, η ουτελευτοι, qui modo cupiditates complectuntur, aut perficiuntur, quibus verbis in hac sententia, pro το περας των επιθυμιων, Epicurus, a majore evidentia causa, ut possidet. Cupiditates autem luxuriosorum, ex Epicuri diffinitione, sunt naturales quidem, sed non necessariae. Cedit igitur ingens ista criminatio: hoc est dicere, non reprehenderem afortes, si non essent aforti. Id est, si finitas cupiditates haberent, si sapientes essent & quae sequuntur. Ad Cicerois verba, unum nefcio, respondisset Torquatum, nec ego, Marce Tulli, scio, quod modo ex Epicuri verbis tam absurdam sententiam tu effuxeris. Certum igitur est ex absurdo Cyrenaeorum dogmate, de voluptatum accumulatione, ad vitæ moderationem & sobrietatem, omnes, praesertim autem nepotes, & gulosos, hortari Epicurum. Ne quis autem a libranis hunc Cicerois locum effectum aut concortum existimet, alium ex eodem libro adducam, ubi finitas cupiditates dicit. Et quidem, ait Cicero, istud ipsum non minimum prodo (Et tantum pariter) philosophorum loqui de cupiditatibus finientibus. An potest cupiditas finiri? tollenda est, atque extra-

henda radicium, & quae sequuntur. An potest cupiditas finiri? Phrasin hanc praefer mentem Epicuri effectam jam dixi. Potest, ut Epicurus loquitur, impleri cupiditas, seu perfici: videlicet, naturalis & necessaria, ut sitis per potum. Addit, tollenda est atque extrahenda. Epicurus bis verbo επιθυμιων melius videtur usus: expellenda est cupiditas, nempe naturalis quidem, sed non necessaria; uti reipublice hostis in exilium expellitur. Sequitur eodem libro: Luxuriam non reprehendit, modo sit vacua infinita cupiditate, & timore. Hoc loco discipulos quaerere videtur, ut, qui aforti esse velint, philosophi autem fiant. Gravissimum hoc convitium est, quod tanto viro nunquam excidisse optandum est. Pervertit enim valde inscite Epicuri mentem. Et hujusmodi est quod eodem libro sequitur: ipse negat, ut ante dixi, luxuriosorum vitam reprehendam, nisi plane satis sint, id est, nisi sui cupiant, aut metuant, quarum amborum verum eam medicinam pollicetur, luxuria licentiam pollicetur. Ex infamia & haec profuerunt. Legendum autem, nisi cupiant, & metuant, ut clarum est ex proximè adductis verbis, modo sit vacua infinita cupiditate, & timore. Imò ex voce amborum id liquet, quippe dicendum fuisse, alterutrum. Praecedentibus locis unum addam, unde videre liceat, quam vehementer Epicurum tractaverit Cicero. An negat Epicurus (hoc enim vestrum lumen est) quoniam, qui hoc esse non vivat, jucunde posse vivere. Quasi ego id curam, quod ille negat, aut negat, illud quaero, quid ei, qui in voluptate somnum hominum putat, contentamentum sit dicere. Turpia haec & indigna sunt, quae in tanti viri libro, in tam gravis quaestione difficulsi-one, legantur. Quid autem attineret Torquatum censorem advocare, ut animadverteret, rectè, Epicuri verba interpretaretur? Omnem enim hanc Epicuro insulandi occasione invenisser in his ejus verbis: τον ηδων ηρχον και εδος λεγειν εινα τον μωροσιν εστι. Voluptatem principium ac finem dicimus esse hanc vivendi. Suam de Epicuri hoc dogmatè inquirendi diligentem condemnat ipse Cicero, ut ostendi possit. Haec sunt quae ad hanc Epicuri sententiam, à nemine intellectam, breviter adducere debui. Si otium fuisset, in secundo libro De finibus, aliter disputantem introduxissem Torquatum, & Triarium, velat arbitrum, Epicuro in his de Voluptate aequiore fecissem, etiam concedente Ciceroe, cujus sola auctoritate nititur, qui Epicuri nomine velut summè contumeliosè luxuriosos appellat. Alia dogmata Epicuri sunt quibus justam sanctorum virorum, & Philosophorum quoque reprehensionem meruit: ob duas has sententias, quibus Cyrenaeicos, verè gulosos, impugnat, nonnullà laude digni videri possent, quod ad retrahendos à

turi essent, quod aut dolore, aut animi aegritudinem, hoc est, malum, adferret.

XI. Si nihil nos de caelestibus suspiciones, et aae quae de morte, num quid ad nos pertineat, perturbarent (si quid mihi tribuere audeo, quod intelligam, qui finit dolorem cupiditatumque fines) non indigeremus ad hoc physiologia.

XII. Fieri non possit ut de praecipuis metuens exsolveretur, si Universi naturam ignoraret, sed fecundum fabulas aliquid suspicaretur. Non itaque liceret absque physiologia accipere sinceram voluptates.

XIII. Nulla utilitas esset, securitatem sibi adversus homines comparare, si et sapientia, et quae sub terra sunt, suscipere essent, ac simpliciter quae sunt in infinito.

XIV. Cum humana securitas aliquo-

δαμοθεν ουτε το αλγοον, ουτε το λυπομενον, εχουσιν, επερ εστι το κακον.

id. Ει μηθεν ημας αν περι των μετεωρων υποφιας ηνωχλου, και αι περι θανατου, μηποτε προς ημας (ει τι ετι τεταλιμακα νεον τους ορους των αλγηδων και των επιθυμιων) ουκ αν προσεδειμεθα Φυσιολογιας.

β. Ουκ ην τον φοβουμενον υπερ των κυριωτατων λυον, μη κατειδοτα τις η του συμπαντος Φυσις, αλλα υπεπτευομενον τι των κατα τους μυθους. ωστε ουκ η ανευ Φυσιολογιας, απερασιας τας ηδωνας απολαμβανειν.

γ. Ουθεν οφελος ην την κατα ανθρωπων ασφαλεια κατασκευαζεσθαι, των αναθεν υποπτων καθεστων, και των υπο γης, και απλω των εν τω απειρο.

δ. Της ασφαλειας, της εκ ανθρωπων, γω-

luru & libidine nepotes utiles videntur. Te autem, Marce Tulli, non vanè mentis libidine reprehendi, sed ne mus error, in reprobanda non mala Epicuri sententia, ditius probaretur doctis viris, aut potius is imponeret. Perturbabo reipublicae statu te contuleras ad haec Philosophiae studia, quae otium magnum possunt, & jam senex hac scribas, sexagesimo secundo aetatis anno, biennio antequam occumberes. Praeterea occupatissimus in domesticis negotiis, & in luctu, ob filiae mortem. Veniam faciles tibi damus, & à posteritate, ubi & nos erraverimus, eandem petimus. Nam & clarissima ingeniorum lumina eretores, velut nubes meridianum solem tristi die, quandoque occultant. Divino ingenio tuo omnes adfugimus, & à tuo ore pependimus in pueritia. Nec invidemus, quod decies centum illis puerorum, adolescentium juvenumque, quotidie tuum nomen usurpent, laudent & admittunt: quod ultra Romani olim imperii limites, in tot regnis ac provinciis, tuo ore loqui contendant eruditi homines: quod ultra Thulen, in Islandia, facundia tua non friget. Tu consilia supeditas, turbulento rerum Ratu, regum amicis, in epistolis tuis: Tu utili exemplo imperatores, & nostro aeo regnas ac principes, nobilia quoque ingenia, ad liberalia philosophiae studia amplexenda excitasti, & venturis seculis, quod in Horto ille philosophare crevit, ut vel vigintiannam partem eorum quae utilissime Plinius (etiam librica multas locis fide) congesti, Epicuri labores aequarent, inter philosophos Epicuri nomen venerarentur. Idem, uti sequitur, ai περι θανατου. Gaudemus perperam omnia, ex corrupta in Plutarcho scriptura. Locum ex t. adversus Coloten, ob additas sine duas voces, ετι τοσιν, integrum adscribam, αδεις γενηστικου, ετι τοσιν, ας ει ποθεν ημας αν υπο (scribo περι, ut hic sequitur, περι θανατου. & tursus, ουτε γαρ υπο-

φιας εχει φαιλας περι θανατου) τον μετρητον υπουσιας του ζουου, ετι τα περι θανατου και αλγηδων ουκ εστι αν προσεδειμεθα φυσιολογιας εις ταυτα. Ιπερ εστιν Επικουρος, qui dicit: Quod si nihil nos de supernis suspiciones turbarent, praeterea ille de morte & doloribus; Physices doctores ad hoc opus non haberemus. Dignum animadversione est, quod post philosophias additum legitur, εις ταυτα. Num isti scripserit Epicurus, an de suo id adexequendum Plutarcho, obscurum est. Si ita scripserit Epicurus, ut opinamur, suo disciplinarum contentum minuit reprehensionem. Insani enim opinio est, Physiologiam ad metum, à superioribus & à morte, excutiendum solum comparatam existimare. Divina natura est, quae omnibus operibus suis docet, & ad utilium sui contemplationem jucunde nos invitat. Haec inter alios sciunt qui mathematicas scientias didicerunt, & ineffabiles figuratum & corporum rationes cum intimo gaudio contemplantur. Hoc sentit, qui stirpium vires, omnemque naturae bonorum varietatem, satis admirari nesciunt. Majoribus laude quam vituperio digna esse Epicuri physiologia, fatemur, si triuginae partem ejus de natura libri extaret, in quo opere aliquos & stirpibus observationes fuisse haud dubitandum videretur, quod in Horto ille philosophare crevit, ut vel vigintiannam partem eorum quae utilissime Plinius (etiam librica multas locis fide) congesti, Epicuri labores aequarent, inter philosophos Epicuri nomen venerarentur. Idem, uti sequitur, ai περι θανατου. Gaudemus perperam omnia, ex corrupta in Plutarcho scriptura. Locum ex t. adversus Coloten, ob additas sine duas voces, ετι τοσιν, integrum adscribam, αδεις γενηστικου, ετι τοσιν, ας ει ποθεν ημας αν υπο (scribo περι, ut hic sequitur, περι θανατου. & tursus, ουτε γαρ υπο-

μένης μέχρι τίνος· δύναμι τε ἔξοριστικῆ, καὶ εὐπορία εὐλαμνεστάτη, γίνεται ἕκ τῆς ἡσυχίας, καὶ ἐκχρησσεως τῶν πολλῶν, ἀσφαλεια.

144 *ε'. Ὁ τῆς φύσεως πλούτος καὶ ὀρίσται, καὶ εὐπρόσβουτος ἐστίν· ὁ δὲ τῶν κενῶν δοξῶν, εἰς ἀπειρον ἐκπίπτει.

15. Βραχέα σφῶ τύχη παρεμπίπτει· τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὁ λογισμὸς διακρίνει, καὶ κατὰ τὸν συνεχῆ χρόνον τοῦ βίου διοικεῖ, καὶ διοικῆσει.

16. Ὁ δίκαιος, ἀταρακτίτατος· ὁ δ' ἄδικος, πλείστος ταραχῆς γέμων.

17. Οὐκ ἐπαύξεται ἡ ἡδονὴ ἐν τῇ σαρκί, ἐπειδὴν ἀπαξ τὸ κατ' ἐνδειαν ἀλογουῦν ἐξαίρεθῆ, ἀλλὰ μόνον παύλλεται.

18. Τῆς δὲ διανοίας τὸ πέρας τὸ κατὰ τὴν ἡδονήν, ἀπεγύνησεν ἢ τε τούτων αὐτῶν ἐκλόγησις, καὶ τῶν ὁμογενῶν τούτοις, ὅσα τοὺς μεγίστους Φόβους παρεσκευάζει τῆ διανοία.

145 *κ'. Ὁ ἀπειρος χρόνος ἴσην ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ ὁ πεπερασμένος, 200 εἰς τὴν αὐτῆς τὰ πέρατα καταμετρήσει τῶ λογισμῷ.

201 κα'. Εἰ μὴν ἡ σαρξ ἀπέλαβε τὰ πέρατα

[int] illa securitas magna est. quam tibi dare ipse potes: Si quietem amplectens extra ambitum, & quafita multa negotia vivas, & ex turbulento cupiditatum regno discedas. Hac autem tibi comparabis mentis vi, sana & non necessaria expellens, & contra facilem ac putam diatam introducens. Nulus interpretem integrum hujus sententia sensum adsecutus est; quando prius ejus colon ad precedentem sententiam trahunt. Ceterum pro corrupta voce ἔξοριστικῆ, Gallendus male, ἔξοριστικῆ (cui verbo Epicurus jungit τὸ ἀλογουῦν.) ἔξοριστικῆ, lectio prior, & vera est. Verbo ἐξοριστικῆ proprie valde uniter Epicurus, sententia penultima. Male hujus verbi vim mihi expressisse videtur Seneca, in illa nota Sententia: Si vis Pythoclea divitem facere, non pecunia adhibendum, sed cupiditatis detrahendum est. Recte scripsisset, sed cupiditatis expellenda, videlicet vanæ & non necessaria. Parum utilis detrahitur, ubi vel minimum remanens nocet. Eius quod Cicero secundo de Finibus dixit, meminit Seneca: Cupiditas tollenda est, ut non exarbitranda (hoc pro ἐξοριστικῆ ipse substituit placuit) radice. M. M. 197 κ'. Ὁ τῆς φύσεως πλούτος καὶ ὀρίσται, καὶ εὐπρόσβουτος ἐστίν· ὁ δὲ τῶν κενῶν δοξῶν, εἰς ἀπειρον ἐκπίπτει. Πόλις tota sententia. Post

uſque progreditur, ea quæ ex quiete et abdicacione multarum rerum fit securitas, potentia exterminativa, et sincerissima acquirendi facilitate comparatur.

XV. Naturæ opes definitæ, et facile parabiles sunt: verum inanimam opinionam divitiæ in infinitum excedunt.

XVI. Brevis sapienti fortana subincidit: quæ verò sunt maxima et in primis rata, dispositio ratio, et perpetuo vitæ tempore disponit, atque disponet.

XVII. Justus à perturbationibus maxime liber est: injustus autem à plurimis perturbationibus obfideat.

XVIII. Non crescit in carne voluptas, cum semel quod per indigentiam dolorem adferebat, ablatum est, sed solum variatur.

XIX. Mentis finem, quod ad voluptatem adinet, genuit horum ipsorum exquilitio, et eorum quæ his affinia sunt, quæ maximos quoque metus animo parant.

*XX. Infinitum tempus ac finitum æqualem quam habet voluptatem, si quis voluptatis ipsius fines ratione metiatur.

*XXI. Si caro voluptatis terminos ac

τῶν δοξῶν, cave addas πέρας. Idem.

198 κ'. Βραχέα σφῶ τύχη. Male hanc sententiam sine truncat Gallendus. Refertur ex Stoicorum. Ed. Ethic. lib. II. Idem.

199 ζ'. Ὁ δίκαιος. Omnibus hominibus, sed præcipue regibus, principibus, & magistratum gerentibus, quotidie decantanda sententia, & est sacris amplianda.

200 η'. Οὐκ ἐπαύξεται. Generosa hanc sententia est, ad facile parabilem victum, & purum, te ducens. Lege ad hanc sententiam nunquam satis laudatos Porphyrii libros περὶ ἀπορίας.

201 θ'. Τῆς δὲ διανοίας. Nova sententia est de summa animi voluptate, cum præcedens de summa corporis finivisset. Sed maneam hanc animi voluptatem esse obsecra, ut quæ ad medium de æterno expellendum duntaxat comparata sit ad Epicurum, nulla aliunde hilaritate accedente.

202 ἀλόγου τὰ. Videlicet ἡδονὴ τὸ πλεονεξία, κατὰ τὸν δόξαν καὶ τὸν πάθος. Ad hanc sententiam bene intelligendam repetetertiam. Ubi legendum (quod ibi monetur oblitus sum) ἢ περὶ τῶν ἀλογουῦν καὶ λυσιτεμεῖον υπέρβιον. Quam lectionem & seq. verba indicant utriusque τῶ ἀλογουῦν, ἢ τὸ λυσιτεμεῖον, ἢ τὸ συναιφύριον. 203 κα'. Εἰ μὴν ἡ σαρξ. Omnes Editiones perpe-

cepit infinitos, infinitum quoque ipsam efficit tempus.

XXII. Si mens carnis finem ac terminum ratiocinatione pertractans, metusque de sempiterno avo exfolvens, vitam omni ex parte consummatam faceret, nihil jam infinita vitæ opus haberet. Sed nec voluptatem fugeret (ne tum quidem, cum ad exitum ex vita molestia atque anxietates compellent) sed quasi infinita vitæ aliquid relinquens, & vita discederet.

146 XXIII. Qui vitæ terminos novit, non ignorat quàm sit facile parabile id quod indigentia dolorem tollat, & omnemque vitam perfectam constituat. Itaque nihil negotiis opus est quæ certamina habent.

XXIV. Substitentem verò finem verfare animo oportet, omnemque evidentiam, ad quam ea quæ opinamur referimus: alioquin omnia rationem judicii defiderant, tumultuque plena erunt.

XXV. Si sensibus omnibus repugnabis, non habebis, neque quos exiis mentiri dixeris: nec ad aliquid exquirendam mentem excitans, judicare possis.

147 XXVI. Si quem simpliciter ejicias sensum, neque divides in id quod opinaris, juxta id quod expectatur, et quod jam presens est, per sensum et affectus,

τῆς ἡδονῆς ἀπειρα, καὶ ἀπειρος ἀν αὐτῇ χρόνος παρεσκευάσειεν.

204 κβ'. Εἰ δὲ ἡ διάνοια τοῦ τῆς σαρκὸς τέλους καὶ πέρας λαβούσα τὸν ἐπιλογισμὸν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τοῦ αἰωνίου Φόβους ἐκλύσει, τὸν παντελῆ χρόνον παρεσκευάσει· καὶ οὐδὲν εἰ τοῦ ἀπειροῦ βίου προσέδη ἀν' ἀλλ' οὐτὲ ἐφυγε τὴν ἡδονήν, οὐδ' ἡνία τὴν ἐξαγωγήν ἐκ τοῦ ζῆν τὰ πράγματα παρεσκευάζειν, ἀλλ' ὡς ἐλλείπεισά τι τοῦ ἀορίστου βίου κατέστρεφει.

205 γ'. Ὁ τὰ πέρατα τοῦ βίου κατείδως, οἶδεν ὡς εὐπρόσιτόν ἐστι τὸ τὸ ἀλογουῦν κατ' ἐνδειαν ἐξαίρου, καὶ τὸ τὸν ὅλον βίον παντελῆ καθίσταν ὥστε οὐδὲν προσδέεται πραγμάτων ἀγῶνας κενημένων.

206 κδ'. Τὸ ὑπερστικός δὲ τέλος δεῖ ἐπιλογίζεσθαι, κατὰ πάντα τὴν ἐνάργειαν, ἐφ' ἣν τὰ δοξαζόμενα ἀναγομεν· εἰ δὲ μὴ, πάντα ἀκρισίας καὶ ταραχῆς ἔσται μετὰ.

κε'. Εἰ μάχη πάσαις ταῖς αἰθήσεσιν, οὐχ ἔξεις οὐδ' ἀν' αὐτῶν Φίς διειπεύσθαι, οὐδὲ πρὸς τι, ποιούμενος τὴν ἀναγωγήν, κρίνεις.

κε'. Εἰ τινα ἐμβάλλης ἀπλῶς αἰσθησιν, καὶ μὴ διαίρης εἰς τὸ δοξαζόμενον, κατὰ τὸ προσμένόμενον, καὶ τὸ παρὸν ἢ κατὰ τὴν αἰσθησιν

θου. Si quis cum cura hæc expendat, tetinebit verterem lectionem φέρει. Etiam propterea, quod inusitatum Epicurus vocabulum ποιος est, si sensus exprimentendo. Porro hypothetica & hæc sententia est. Antecedens fuit verbo περιτρωάσει. Consequens; καὶ οὐδὲν ἀν' ἐπὶ. Quæ sine hinc mutar Gallendus, reliquis ejus διαβήματι accentuantur.

205 ὡς εὐπρόσιτόν ἐστι τὸ ἀλογουῦν κατ' ἐνδειαν ἐξαίρου.] Scribe τὸ ἀλογουῦν κατ' ἐνδειαν ἐξαίρου, ut mox καθίστασθαι, vel lege ἐξαίρου & καθίστασθαι. II. Calaub. 206 κδ'. Τὸ ὑπερστικός δὲ τέλος.] Num addendum, τοῦ βίου, finem vitæ, bonitatisque quæ in vita quaeritur? An, τῆς φύσεως, ut sequitur sententia 18. Verbum dixerat. Quod & Gallendus vidit. Et idem bene, κατὰ πάντα τὴν ἐνάργειαν. Precedentes editiones perperam, καὶ πάσα. M. M.

207 ἵσός τι ποιούμενος τὴν ἀναγωγήν κρίνεις.] Scribe πρὸς ἄς τι ποιῶν. II. Calaub.

Οὐδὲ πρὸς τι, ποιούμενος.] Vocem οὐδὲ reperivi ob sequens verbum κρίνεις. Quod aliqui obscurissimum. M. Meisum.

καὶ τὰ πάθη, καὶ πᾶσαν φανταστικὴν ἐπιβο-
λὴν τῆς διανοίας· συνταράξεις καὶ τὰς λοιπὰς
αἰσθησεις τῆ ματαιᾷ δόξῃ, ὡστε τὸ κριτήριον ἀ-
παν ἐκβαλεῖς.

κ'. Εἰ δὲ βεβαιώσεις καὶ τὸ προσμένον ἀ-
παν ἐν ταῖς δοξαστικαῖς ἀνοήσις, καὶ τὸ μὴ τῆν ἐ-
πιμαρτύρησιν ἔχον οὐκ ἐκλείψεις, ²⁰⁸ τὸ διεφυσ-
μένον· ὡς τετηρηκὸς ἐστὶ πᾶσαν ἀμφισβήτη-
σιν καὶ πᾶσαν ἐπίκρισιν τοῦ ὀρθοῦς, ἢ μὴ ὀρ-
θοῦς.

148 κη'. Εἰ μὴ παρὰ πάντα καιρὸν ἐπιανοῖσεις ἐ-
καστον τῶν πραττομένων ἐπὶ τὸ τέλος τῆς Φύ-
σεως, ἀλλὰ ²⁰⁹ προαναστρέψεις εἴτε Φύσιν εἴτε
διόξην ποιούμενος εἰς ἄλλο τι· οὐκ ἔσονται σοὶ
τοῖς λόγοις αἱ πράξεις ἀκόλουθοι.

κβ'. εἴη ἡ σφία παρασκευάζεται εἰς τὴν
τοῦ ἄλου βίου μακαριότητα, πολὺ μεγαλύτερον ἐστὶν
ἢ τῆς Φιλίας κηΐσις. ²¹⁰ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀ-
ρισμῆναι ἀσφάλειαν Φιλίας μάλιστα κηΐσις
δεῖ νομίζειν συντεταμένην.

λ'. ἢ αὐτῆ γνώμη βαρῆρον τε ἐποίησεν ὑπὲρ
τοῦ μηδὲν αἰώνιον εἶναι θεῖον, μὴδὲ πολυχρό-
νιον.

149 λα'. Τῶν ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν εἰσι φυσικαὶ καὶ
ἀναγκαῖαι· αἱ δὲ φυσικαὶ καὶ οὐκ ἀναγκαῖαι
αἱ δὲ, οὔτε φυσικαὶ, οὔτε ἀναγκαῖαι, ἀλλὰ
πρὸς κενὴν δόξαν γινόμεναι. φυσικὰς καὶ ἀναγ-
καῖας ἡγεῖται ὁ Ἐπικουρος, τὰς ἀλγηδέας ἀπο-
λυτοῦσας, ὡς ποτῶν ἐπὶ δάφνου· φυσικὰς δὲ καὶ
οὐκ ἀναγκαῖας, τὰς πανικλοῦσας μόνον τὴν ἡ-
δονήν, μὴ ὑπεξαίρουμένας δὲ τὸ ἀλγημα· ὡς
πολυτελεῖ σιτία. οὔτε δὲ φυσικὰς, οὔτε ἀ-
ναγκαῖας· ὡς στεφάνου, καὶ ἀνδριάντων ἀνα-
βήσις.

208 τὸ διεφυσμένον] Scholium est precedentis,
τὸ μὴ τὸν ἐπιμαρτύρησιν ἔχον. Deinde pro κησις, quod
Stephanice; aut ἴσον, quod Baillienli & Aldobran-
dianus legunt. puto scribendum ἐπικρισιν. Quomodo
legitur §. 37. Idem.

209 προαναστρέψην] Ita lego pro προαναστρέψην,
ἀπὸ μοιήσις. Quod verbum totam sententiam tur-
babit. Ita quoque Aldobrandianus legendum videtur
existimasse. Idem.

210 καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀρισμῆναι] Hæc verba

et per omnem mentis imaginealem intui-
tum: confundes et sensus reliquos opinio-
ne inani, ut qui omne iudicandi instru-
mentum ejicias.

XXVII. Si et quod remanet omne in
opinabilibus notionibus firmes, idque
quod attestatationem non admittit (ut quod
fallum sit) non expunxeris, eris quasi om-
nium habitationem servans, omneque
super eo ferendum iudicium, rectumne id
fit sive non rectum, rejiciens.

XXVIII. Nisi per omne tempus que-
geruntur singula ad naturæ referas finem,
verum antea te avorteris: sive fugiendo
hoc, sive aliud sectando, non erunt ver-
bis contentantæ tibi actiones.

XXIX. Ex iis que ad totius vitæ bea-
titudinem sapientia comparat, longè ma-
xima est amicitia possessio. Et in medio-
ribus opibus securitatem; amicitia pos-
sessione maxime perfici putandum est.

XXX. Eadem sententia confidentiam
parit, quod nullum sit æternum malum,
neque diuturnum.

XXXI. Cupiditatum alia naturales
sunt et necessaria; alie, naturales et non
necessaria: alia verò neque naturales,
neque necessaria sunt, sed ad inane
opinionem excitantur. Naturales et ne-
cessaria existunt Epicurus cas que dolo-
res sedant; ut est in siti potus desiderium.
Naturales verò et non necessaria; que
voluptates solum variant, non autem dolo-
rem tollunt; ut sunt pretiosi cibi. Ne-
que naturales autem neque necessaria; ut
coronas, et statuarum erectiones.

sequentes sententia sunt annexa leguntur in omnibus
editionibus, quin & Cicero ita ea legit, cum interpre-
taretur: que respicitur in hoc ipso vita præcio amicitia
prestitum esse firmisimum. Sed festinabas. M. Tullii,
cum hæc verteres. Num enim in præcio tibi amicitia
est, valet in hoc ipso vita præcio: num ἀσφάλειος
hæc significat præstitum? (hæc enim significat securi-
tatem) num junguntur ἀσφάλειος φιλίας, quod tu
amicitia præstitum vertis? num denique συντεταμέ-
νοι significat firmisimum? Ut taceam de connexiono,

XXXII. Cupiditates illæ, que dolore
non inducunt si consummata non fuerint,
non sunt necessaria: sed appetitum habent
qui facile dissipatur, quoties paratu diffi-
ciles, aut detrimenti effectrices esse vi-
deantur.

XXXIII. In quibus naturalium cupidi-
tatum, que dolore non inferunt si con-
summata non fuerint, fit vehemens stu-
dium, ex vana opinione illæ surgunt, non
autem ex sua natura. (non ob usum ali-
quem, sed ad vanam hominis opinionem.)

150 XXXIV. Naturæ iustum utilitatis
signum est, ut neque invicem lædant, ne-
que lædantur.

XXXV. Quæ animantes scedere junci-
gi non poterant, ut neque lædant invi-
cem neque lædantur; erga eas nec jus ul-
lum, nec injuria est. Eadem est in geni-
tus ratio, que aut nolant aut nequeunt
ita federari, ut neque lædant invicem ne-
que lædantur.

XXXVI. Justitia nihil per se esset. ve-
rum in conversationibus mutuis, quibus
libet in locis id foedus intur, ut non læda-
mus neque lædamur.

151 XXXVII. Injuria per se malum non
est, verum ob suspitionis metum, quod la-
tere nequeat eos qui hujusmodi sunt inju-
sticia constituti vindicæ.

XXXVIII. Non creditur is qui clam a-
liquid facit contra id quod inter se confi-
tuerant homines ne lædant invicem, nec
lædantur, latere posse, etsi milles etiam

λβ'. Τῶν ἐπιθυμιῶν ἔσαι μὴ ἐπ' ἀλγεῶν ἐπα-
νάγουσιν ἐὰν μὴ συμπληρωθῶσιν, οὐκ εἰσὶν ἀ-
ναγκαῖαι, ἀλλ' εὐδιάχυτος τὴν ἔρξιν ἔχουσι,
ὅταν δυσπρόστα, ἢ βλάβος ἀπεργαστικαί, δὲ-
ξουσι εἶναι.

λγ'. Ἐν αἰς τῶν φυσικῶν ἐπιθυμιῶν, μὴ ἐπ'
ἀλγεῶν δὲ ἐπαναγουσῶν ἐὰν μὴ συντελεσθῶσιν,
ὑπάρχει ἡ σπουδὴ σύντονος, ²¹¹ πρὸς κενὴν δό-
ξαν αὐταὶ γίνονται, καὶ παρὰ τὴν ἐαυτῶν φύ-
σιν (οὐ διὰ χρεῖαν τινα, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ ἀν-
θρώπου κενοδοξίαν.)

150 λδ'. Τὸ τῆς φύσεως δίκαιον, ἐστὶ σύμβου-
λον τοῦ συμφέροντος, εἰς τὸ μὴ βλάπτειν ἀλ-
λήλους, μὴδὲ βλάπτεσθαι.

λε'. Ὅσα τῶν ζῶων μὴ ἡδύνατο συνθήκας
ποιεῖσθαι τὰς ὑπὲρ τοῦ μὴ βλάπτειν ἀλλήλους,
μὴδὲ βλάπτεσθαι, πρὸς ταῦτα οὐδὲν ἐστὶν οὐδὲ
δίκαιον, οὐδὲ ἀδίκον. ἰσαύτως δὲ καὶ τῶν ἐνῶν
ὅσα μὴ ἡδύνατο, ἢ μὴ ἐβούλετο τὰς συνθήκας
ποιεῖσθαι, τὰς ὑπὲρ τοῦ μὴ βλάπτειν ἀλλήλους,
μὴδὲ βλάπτεσθαι.

λς'. Οὐκ ἦν τὶ καθ' ἑαυτὸ δίκαιοσύνῃ, ἀλλ'
ἢ ἐν ταῖς μετ' ἀλλήλων συστροφαῖς, ²¹² καθ' ὁμο-
λίαν δὴ ποτε εἶδει τόπως συνθήκη τινα ποιῆσθαι
ὑπὲρ τοῦ μὴ βλάπτειν, ἢ βλάπτεσθαι.

151 λζ'. ἢ ἀδικία, οὐ καὶ ἐαυτήν κενον, ἀλλ'
ἐν τῷ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν φόβῳ· εἰ μὴ λήσει ὑπὲρ
τῶν τοιοῦτων ἐφροσνηκῆτος κελαιστῆς.

λη'. Οὐκ ἐστὶ τὸν λαθρὰ τὴν ποιῶντα ἂν συνέ-
θεντε πρὸς ἀλλήλους, εἰς τὸ μὴ βλάπτειν μὴδὲ
βλάπτεσθαι, πιστεύειν ἔτι λήσει, καὶν μυριά-

ba, et diæ xxiij. tota, ἀλλὰ πρὸς (ita scribo pro
παρὰ) τὸν τοῦ ἀνθρώπου κενοδοξίαν, ab alio, explica-
tionis causa, adscripta existit. Idem.

211 καὶ σπουδὴ δὲ πρὸς τὴν κενὴν δόξαν
καὶ σύντομος] Prioris editiones, καὶ σπουδὴ δὲ πο-
τὸ εἶδος συνθήκη τῶν. Errorum habet vox ἐπιθυμίας,
si quis unicam quæ significationem expendat. & lecto-
mo ab hoc verbo hæret. Idem.

212 Πότως δὲ ποτε εἶδει τόπως ἰσότητος, καὶ παρὰ
τὴν ἰσότητα φέρεται] Duplici errore, in tribus editio-
nibus prioribus hæc ita leguntur: παρὰ κενὴν δόξαν.
Et deinde, καὶ ἐπὶ παρὰ. Postriorum vidit Gassen-
dus, & correxit omitendo negationem. Ultima ver-

ba, et diæ xxiij. tota, ἀλλὰ πρὸς (ita scribo pro
παρὰ) τὸν τοῦ ἀνθρώπου κενοδοξίαν, ab alio, explica-
tionis causa, adscripta existit. Idem.

214 Ἐπὶ τῷ ἀδίκῳ] Barbarum esse ὡς τὸ πα-
ρίτος, quod omnes legunt, vidit quoque Agidius
Menagius. Idem.

κίς ἐπὶ τοῦ παρόντος λαμβάνη. μέχρι γὰρ κατα-
στροφῆς ἀδύνατον εἶναι λέγει.

152 λβ. Κατὰ μὲν τὸ καινὸν, πᾶσι τὸ δίκαιον τὸ αὐτό.
(συμφέρει γὰρ τι ἢ ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους κοινο-
νία) κατὰ δὲ τὸ ἴδιον, χάρας καὶ ἔσσαν δῆποτε αἰ-
τιῶν, οὐ πᾶσι συνέπεται τὸ αὐτὸ δίκαιον εἶναι.

152 μ. Το μὲν ἐπιμαρτυρούμενον ἔτι συμφέρει
ἐν ταῖς χρείαις τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας,
τῶν νομισθέντων εἶναι δίκαιον ἐν, τοῦτο ἔχει τοῦ
δικαίου χάραν, εἰάν τε τὸ αὐτὸ πᾶσι γένηται,
εἰάν τε μὴ τὸ αὐτό.

μα. Εἰάν νομοθεηταί τι, μὴ ἀπεβαίην δὲ
κατὰ τὸ συμφέρειν τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας,
οὐκέτι τοῦτο τῆν τοῦ δικαίου φύσιν ἔχει. κἂν με-
ταπίπτη τὸ κατὰ τὸ δίκαιον συμφέρειν, χρέον
δὲ τινα εἰς τὴν πρόληψιν ἐναρμόττη. οὐδὲν ἦτοκ
κατ' ἐκείνον τὸν χρέον ἢ δίκαιον, ὅτε συνέφerein,
τοῖς μὴ Φυαῖς κεναῖς ἑαυτοῖς συνταράττουσιν,
ἀλλὰ πλείστα πράγματα βλέπουσιν.

153 μβ. Ἐνθα μὴ καινῶν γενομένων τῶν περι-
στάτων πραγμάτων, ἀνεφάνη μὴ ἀρμόττοντα
εἰς τὴν πρόληψιν τὰ νομισθέντα δίκαια ἐπ' αὐ-
τῶν τῶν ἔργων, οὐκ ἦν ταῦτα δίκαια. 215 Ἐνθα δὲ
καινῶν γενομένων τῶν περιστάτων πραγμάτων,
οὐκέτι συνέφerein τὰ αὐτὰ δίκαια κείμενα. ἔνταυ-
θα δὲ τότε μὲν ἦν δίκαια, ὅτε συνέφerein εἰς τὴν
πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν τῶν συμπολιτευομένων.
ἕστερον δὲ οὐκ ἦν ἔτι δίκαια, ὅτε μὴ συνέφerein.

154 γγ. Ὁ τὸ μάλιστα θαρροῦν ἀπὸ τῶν ἐξ-
ωθεν ἀρίστα συστήσασθαι, οὐκ εἶναι τὰ μὲν δυνα-
τὰ, ἐμὲφυλα κατεσκευάσασθαι. τὰ δὲ μὴ δυνα-
τὰ, ἀλλόφυλα, οἷς ἀνεπίμικτος ἐγένετο, καὶ
ἐξαρῆσασθαι ὅσα τούτων μὴ λυσιτελεῖ πράττειν.

μδ. Ὅσοι τὴν δύναμιν ἔσχον τοῦ τὸ θαρρεῖν
μάλιστα ἐκ τῶν ἡμερῶν παρασκευάσασθαι,
οὗτοι καὶ ἐβίωσαν μετ' ἀλλήλων ἡδίστον, βε-
βαιότατον πίστωμα ἔχοντες, καὶ πληροτάτην
εὐκείντητα ἀπολαμβάνοντες, 216 οὐκ αἰδύροντο, ὡς πρὸς
ἑλέον, τὴν τοῦ τελευταύσαντος προκαταστροφῆν.

215 Ἐνθα μὴ καινῶν γένηται. Scribe, ἔνθα μὲν κ. H. C. | ὡς ἐλαττοῦ τῆν τοῦ τελευταύσαντος προκαταστροφῆν. Ab-
216 Ὅσοι αἰδύροντο, ὡς πρὸς ἑλέον. Lego, οὐκ αἰδύροντο, | que hic cum Deo finem scribendi faciemus. Idem.

presenti tempore lateat, ad finem vitæ
tamen incertum est an latere possit.

XXXIX. Communiter quidem omni-
bus jus idem est. (utilitatis enim aliquod
conferat in mutua societate) privatim verò
ob regionis genium, aliasque ob causas
non omnibus idem consequitur jus esse.

* XL. Quod testimonio firmatur, ut
quod expediat in usus mutue societatis,
ex iis, quæ justa esse existimata sunt; il-
lud justum locum obtinet, sive idem fiat om-
nibus, sive non idem.

XLI. Si quid lege sanciat, nec eveniat
ut mutue communioni utilitatem adie-
rat, non amplius justum naturam illud habet.
Quod si aliter eveniat quod è justo uti-
litem promittebat, sed per aliquod tem-
pus præconceptæ de eo opinionis responde-
rât; nihilominus eo tempore, quando utili-
tatem ferebat, justum id erat, ex eorum sen-
tentia qui inanibus vocibus se percelli non
sunt, sed ad plurima negotia respiciunt.

XLII. Ubi, nullâ circumstantium nego-
tiorum novitate incidente, præconceptæ
opinionis non respondere visa sunt quæ exi-
stimabantur justa in ipsi operibus; non er-
rant illa justa. Ubi verò, rerum novitate
incidente, non amplius utilia erant posita
jura; ibi tunc quidem justa erant, quando
mutue civium communioni utilitates ad-
ferebant; postea verò amplius justa non er-
rant, quando nec utilitatem adferebant.

* XLIII. Qui certam omnino confiden-
tiam ab externis optimè constituerit, is
quæ fieri possunt amica efficit; quæ autem
fieri non possunt, inimica, quibus se im-
miscere nolit; expulsiq; omnia quæ a-
gere non conducebat.

XLIV. Qui iis viribus fuere, ut cer-
tissimam è finitimis confidentiam compa-
rarent, ii et jucundissimam inter se vitam
transgère firmillimâ fide juncti; et archif-
simæ familiaritatis fructu percepto, la-
mentis, velut miserandum, immaturum
amici obitum non sunt prosequuti.

